

TAOISTA ÉPÍTÉSZEZET

Hompot Sebestyén

ELTE BTK kínai BA 3. év

BBN-KEL-211.10 Keleti művelődéstörténet

TAOISTA ÉPÍTÉSZET

A taoizmus jelentősége Kínában

A taoizmus a konfucianizmus és a buddhizmus mellett egyike a hagyományos kínai kultúra három fő filozófiai-vallási irányzatának. Alapjai a két neves Keleti-Zhou kori (i.e. 8-3. sz.) kínai gondolkodó, Laozi¹ (kb. i.e. 6-4. sz.) és Zhuangzi (kb. i.e. 4-3. sz.) *Daodejing* („Az Út és Erény könyve”) ill. *Zhuangzi*² c. művéhez köthetők. Mint filozófiai iskola, kialakulása csak évszázadokkal a feltételezett szerzők kora után kezdődött meg és a Han-kort (i.e. 3. sz. – i.sz. 3. sz.) követően vált igazán jelentős, gyakran államilag támogatott irányzattá. Jelentős hatással volt a konfucianizmus fejlődésére, a sinizált buddhista iskolák (különösen a chan) kialakulására és általában arra, amit ma kínai gondolkodásmódnak, világszemléletnek nevezünk. A taoizmus az évezredek során megszűnt pusztán az elit által ismert ideológia lenni

1 Laozi létezése, mint történelmi személy a modern tudomány által vitatott, lásd:

<http://plato.stanford.edu/entries/laozi/>

2 A –zi 子 jelentése a klasszikus kínaiban „mester”, a tanítók vezetéknévéhez adták hozzá a tisztelet kifejezéseként és ez egyben az általuk írt (vagy nekik tulajdonított) írásmű címe is volt. A *Zhuangzi* szerzőjének, Zhuangzi-nek eredeti neve Zhuang Zhou.

és mélyen behatolt a kínaiak mindennapi életét meghatározó vallási rituálékba és spirituális gyakorlatokba. Ahogy az Kelet-Ázsiában általános, a népi vallásosságot a nagyfokú szinkretizmus jellemzi. A népi vallásos taoizmus ennek megfelelően a kezdetektől jelenlévő, a családi ősök tiszteletén alapuló népi vallással, a yin-yang tanításokkal, az alkímiával, a vallásos buddhizmussal és számos más hagyománnyal összefonódva fejlődött Kínában. A taoizmus ma hivatalosan elismert vallás a szárazföldi Kínában, képviselőjét az államilag felügyelt és támogatott Kínai Taoista Szövetség (中国道教协会) látja el. A taoista „hívők” számát megbecsülni nem egyszerű feladat, és felmerül a kérdés kit tekinthetünk hívőnek, ill. van-e értelme az egymástól határozottan elkülönülő monoteista vallások kontextusában kialakult „hívő” fogalom használatának a kelet-ázsiai vallásosság esetében. Egy 2011-es felmérés szerint³ 12 millió fő (a lakosság 0,8%-a) vallotta magát kifejezetten taoistának, és 173 millió (12,9%) fő nyilatkozta azt, hogy „bizonyos taoista gyakorlatokat végzett, de azok nehezen elkülöníthetők a népi vallástól”. A népi vallásosság gyakorlóinak számát összesen kb. a lakosság 56%-ára teszik (754 millió fő)⁴. Tajvanon, ahol a 20. század során a taoizmus szabadon fejlődhetett (szemben a szárazföldi Kínával, ahol a kulturális forradalom idején különösen ki volt téve az üldöztetésnek) a lakosság 33%-a vallja magát taoistának (7,6 millió fő).⁵

Kínai templomépítészet

A szó szoros értelmében taoista templomépítészetről, mint önálló fogalomról, nem igazán lehet beszélni Kínában. Egy taoista templom ránézésre a kínai kultúrát jól ismerő számára is aligha különíthető el egy ugyanazon korban épült buddhista vagy konfuciánus templomtól, és mindez igaz a korábbi évszázadokban épült zsinagógákra (pl. Kaifeng) és mecsetek egy részére (pl. Xi'an, Jinan), továbbá nagyrészt a nem vallási célt szolgáló épületekre is. A buddhista komplexumok annyiban különíthetők el a többitől, hogy az indiai sztúpák hagyományának megfelelően, teljességgel sinizált formában, részüket képezik a pagodák (bár ez alól is vannak kivételek). A taoista templomok építészeti jellemzőit tehát a kínai építészet általános kontextusában célszerű tárgyalni. A hagyományos kínai építészet fő anyaga a fa, a kő csupán az épület talapzatát képezi. Alaprajza szögletes, falai egyszerű kivitelezésűek, az oszlopok által tartott tetőszerkezet ugyanakkor összetett és gazdagon díszített. A belső tér

³ http://www.china-zentrum.de/fileadmin/redaktion/RCTC_2012-3.29-54_Wenzel-Teuber_Statistical_Overview_2011.pdf

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_china (hozzáférés: 2014.01.16.)

⁵ [▲] ["International Religious Freedom Report 2006: China \(includes Taiwan only\)](#)

mozgatható fa- és papírfalakkal az épület funkciójának megfelelően könnyen alakítható. Mind a vallási, mind a nem vallási épületek esetében a méret és megjelenésének kidolgozottsága az épület rangjától függ.⁶

. Csarnok felépítése (ábra a Yingzao Fashi c. műből, Song-kor)

A taoista templom definiálása

A külső megjelenés alapján való elkülönülés hiánya ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a taoista vallási épületek funkciójuk, belső felosztásuk és „tartalmuk” alapján nem különíthetők el a más célt szolgáló épületektől. Az épület vagy épület-komplexum elnevezése már eleve információval szolgál ebben a kérdésben. A taoista komplexumok neve általában *guan*-ra 觀 végződik (pl. a pekingi *Baiyun Guan* „Fehér Felhő-templom”, 2. kép), szemben a buddhista megfelelőik nevében használt *si*-vel 寺. A nagyobb taoista komplexumok neve gyakran *gong*-ra végződik (pl. a shanxi-beli *Yongle Gong*

„Örök Boldogság temploma”). A *gong*

. A pekingi Baiyun Guan bejárata

alapjelentése „palota”, ahogy az a pekingi

Tiltott Város eredeti nevében (*Gugong*) is látható. Mivel a *guan*-ok és *gong*-ok egyben szerzeteseknek is otthonul szolgálnak, „kolostor”-nak is szokás fordítani az ilyen épületek nevét. További megnevezés a *miao* 廟 („templom”), ami egy egyedülálló épülettől a nagyobb komplexumok megnevezéséig előfordul, utóbbira példa a Kína öt fő hegycúcsa (*Wuyue* 五嶽) közé tartozó *Hengshan* mellett található *Beiyue Miao*. A *miao* elnevezés konfuciánus templomok esetében különösen elterjedt, közülük a legfontosabb, a Qufu-ban (Konfuciusz

⁶Steinhardt, Nancy Shatzman: „Taoist architecture”. Stephen Little, Shawn Eichman. *Taoism and the arts of China*. Chicago: The Art Institution of Chicago, 2000. p. 57.

szülőhelyén) található *Kongzi Miao* („Konfuciusz Templom”) példája is ezt mutatja. A *miao* megnevezés szintén nem fordul elő buddhista templomok neveiben. A *ci* 祠, mely eredetileg halandók, népi hősök és félig-meddig legendás alakok tiszteleti helyéül szolgált, idővel a népi vallásosság által használt intézménnyé alakult át és számos *ci* már jó ideje gyakorlatilag taoista, ill. konfuciánus templomként működik. Az egyik legismertebb *ci* a Taiyuan-ben található *Jinci* szentély. A taoista épületcsoportokon belül az egyes épületek megnevezései *dian* 殿 a fontosabb csarnokok és *tang* 堂 a kevésbé jelentősek esetében. A *yuan* 院 „udvar” szó szintén utalhat az egyes melyek általában egy kerttel szegélyezett, körülzárt egységet alkotnak.⁷

Kínában ma is rengeteg épület van, melyet dokumentált módon egykor taoista templomként használtak. Mivel a hagyományos kínai építészetet egyfajta uniformizmus, a vallási és világi funkciójú épületek közti határok elmosódása jellemzi, ezen épületek egy jelentős részét ma már nem templomként használják, számos közülük pl. iskolaként funkcionál. Eredeti funkciójukra az aktuális intézmény nevéből lehet következtetni, pl. a *guan* jó eséllyel egy egykori taoista komplexumra utal.⁸

Taoista építészet a Tang-kor előtt

A korai taoista vallásosság, a halhatatlanok (*xian* 賢) és a szellemek (*shen* 神) tiszteletére épülő rituálék színhelyéül nagyrészt természetes konstrukciók, barlangok, ill. bizonyos szabadtéri helyek szolgáltak. Fontos megjegyezni, hogy a barlangok, mint szakrális helyek használata a buddhizmusban is elterjedt és mélyen gyökerezik az indiai spirituális hagyományokban, ugyanakkor nem a buddhizmus megjelenésével terjedt el Kínában, hanem már azelőtt, független módon kialakult. Szabadtéri oltárok (*tan* 壇) emelése az i.sz. 1. századtól valószínűsíthető. A később a taoista kolostorok megnevezéseként elterjedté vált *guan* 觀 elnevezés eredeti jelentése „megfigyelni valamit, felfelé tekinteni, felemelkedni”. Eredete a korai, szabadtéri vallási létesítményekre vezethető vissza, ahol a természeti jelenségek, az égi testek, ill. a *qi* megfigyelése zajlott. A taoista építmények további, Tang-kor előtti megnevezései a *zhi* 治 ill. *jingshi* 靜室 („csendes szoba”). A *zhi* megnevezést alapvetően a kormányzás központjául szolgáló épületekre használták – ez szintén jó példa arra, hogy a taoisták világi intézmények nevét helyezik át saját vallásuk kontextusába. Mindkét elnevezés

7 Steinhardt 57-59.

8 Steinhardt 65.

használata gyakori volt az egyik legkorábbi szervezett taoista szekta, a Zhang Daoling által az i.sz. 2. században alapított *Wudoumi Dao* („az öt *dou*⁹ rizs útja”) mozgalom kontextusában. A szervezett kolostorok megjelenésével és elterjedésével visszaszorult ezen megnevezések használata. A barlangokban és szabadtéren létesített vallási építményekről az egyes taoizmust támogató uralkodók rendelkezései alapján lehet információt szerezni. Han Wudi azon császárok közé tartozott, akit megszállottan érdekelt az örök élet (vagy legalábbis az élet meghosszabításának) ügye, ezért nagyfokú támogatásban részesítette az alkímiában is jártas taoistákat. Uralkodása idején (i.e. 140-87) fővárosában, Chang'an-ban épült a Feiliangui Guan, és számos egyéb *guan* a birodalom különböző részein.¹⁰

A Tang-kor taoista építészet

A Tang-kort sokan tekintik a klasszikus kínai kultúra aranykorának. Kína politikai és kulturális befolyása, kereskedelmi kapcsolatai messze túlnyúltak határain. A Selyemúton zajló intenzív kereskedelemnek köszönhetően a nyugatról érkező árukkal együtt új eszmék és vallások is érkeztek Kínába, úgy mint a zoroasztrianizmus és manicheizmus Perziából, ill. a nesztoriánus kereszténység a Kelet-Mediterráneumból. A korban a legjelentősebb fejlődésen kétségkívül a buddhizmus ment keresztül. A buddhizmus már a Han-kor vége felé megjelent Kínában és az azt követő évszázadokban kezdett el elterjedni. A Tang-kort szokás a kínai buddhizmus aranykorának nevezni, mivel ekkorra tehető a sinizálódott buddhista filozófiai művek nagyrészének keletkezési ideje és a hozzájuk kötődő iskolák létrejötte, ill. a buddhizmus a kor uralkodói által elsősorban propagált vallássá vált.¹¹

⁹ A *dou* 斗 a magyar vékához hasonló módon használt hagyományos kínai úrtartalom-mérték. Egy *dou* rizs súlya kb. 7 kg. (forrás: http://zh.wikipedia.org/zh-cn/%E6%96%97#cite_note-1 2014. január 19.)

¹⁰ Steinhardt 60-61.

¹¹ Frances Wood: The Silk Road alapján.

Egy ilyen történelmi környezetben, a buddhizmus dominanciája mellett a taoizmus fejlődése erősen függött az aktuális uralkodó intézkedéseitől. A taoizmus első nagy támogatója a Tang-kort megelőző rövidéletű Sui-dinasztia alapító uralkodója, Wendi volt. Fővárosában, Daxingben (Chang'an akkori neve) buddhista és taoista vallási központ is működött. A Tang-korban Chang'an két fő császári palotájához (Taiji Gong és Daming Gong) két-két taoista komplexum is tartozott. Mindkét palotához tartozott egy Sanqing Dian („Három Tisztaság¹² Csarnoka”). Régészeti kutatások alapján rekonstruálták a Daming Gong-hoz tartozó csarnokot (3. kép): észak-déli irányba 73, kelet-nyugati irányba 47 méter széles volt, magassága elérte a 14 métert. Tetejének alakja (kontyolt tető) és díszítése alapján a legmagasabb rangú épületek épületek közé tartozott.

. A Daming Gong-beli Sanqing Dian rekonstrukciója (Chang'an, Tang-kor)

Tang Xuanzong, szintén a taoizmus elkötelezett támogatója, uralkodása idején (712-756) Xuanyuan Huangdi-nak (Laozi vallási elnevezése¹³) ajánlott *miao*-k építését rendelte el Chang'an-ban, Luoyang-ban és az összes prefektúra-székhelyen, továbbá taoista akadémiákét a *Daodejing*, ill. Zhuangzi, Liezi, Wenzhi írásainak tanítása céljából. Xuanzong egy álmában Laozi megjelent és arra utasította, hogy menjen nyugatra és keresse meg egy portréját, majd a fővárosba visszatérve tisztelje azt. Ezt követően építtette a császár a Longqing körzetben álló lakóépülete mellett a Datong Dian csarnokot. 743-ban a két fővárosban található miao-kat átnevezték Taiqing Gong-ra és Taiwei Gong-ra. A chang'an-i Taiqing Gong belső elrendezéséről és díszítéséről a következő információk állnak rendelkezésünkre: a belső tér középpontjában a császári öltözetet viselő Laozi szobra állt, mellette Xuanzong és két magas rangú hivatalnok szobrai. Mivel utóbbi két hivatalnok később kiesett a császár kegyeiből, szobraikat Konfuciusz és a négy filozófus *zhenren*¹⁴; Zhuangzi, Liezi, Wenzhi és Gengsanzi szobraira cserélték.

12 A Három Tisztaság (三清 *Sanqing*) a taoista pantheon három legfelső istensége: *Yuanshi Tianzun*, *Lingbao Tianzun* és *Daode Tianzun*. *Daode Tianzun* 道德天尊 a taoisták szerint Laozi-ként jelent meg az emberi világban. A három legfelső istenség számára emelt csarnok visszatérő elem a taoista építészetben és gyakran az adott templom-komplexum központi csarnokaként funkcionál.

13 A filozófiai taoizmus kontextusában egyszerű tanítóként számontartott Laozi (a *Shiji* szerint eredeti neve Li Er, poszthumusz neve Li Dan) a vallási taoizmusban halhatatlan, isteni lényként jelenik meg. A Tang-korban használt teljes vallási neve 太上玄元皇帝 *Taishang Xuanyuan Huangdi* („Legfelső Titokzatos és Ósi Császár”)

14 A *zhenren* 真人 (szó szerinti „igaz ember”) a *xian* („szent, halhatatlan”) fölött álló szentségi kategória a taoizmusban. A *zhenren* mitologizált tanítómester, megvilágosult és tökéletessé vált jellemmel. Buddhista szövegekben gyakran a szanszkrit *arhat* fordítása.

A 9. század első felére a buddhista kolostorok száma Chang'an-ban messze meghaladta a taoista intézmények számát. Mindez szemet szúrt bizonyos fővárosi értelmiségieknek, különösen a neo-konfucianizmus előfutárának tartott Han Yu-nek. Han Yu-t Kínában minden idők egyik legkiválóbb költőjeként és prózaírójaként, ill. különösen nagy hatású gondolkodóként tartják számon. Megrögzött konfuciánus volt, aki a hagyományokhoz való visszatérést sürgette és a főváros megtisztítását a „káros” eszméktől. A taoizmussal szemben is kritikus volt, de kínai eredete miatt kevésbé voltak ellenérzései vele szemben, mint a buddhizmus kapcsán. Részben az ő tevékenysége is vezetett a hírhedt 845-ös buddhista-üldözéshez. Tang Wuzong (840-846) uralkodása késői szakaszára fanatikus taoistává vált, az ő nevéhez kötődik a kínai történelem egyik legnagyobb vallási alapú tisztogatása. Mint korának domináns vallása, a buddhizmus szenvedte a legtöbbet a kb. másfél éves időszak alatt, de a templomok kifosztása, lerombolása és a gyülekezetek felosztatása az egyéb idegen vallásoknak – kereszténység, zoroasztrianizmus, manicheizmus – is maradandó kárt okozott.¹⁵

Taoista építészet a 10-13. században

A Tang-dinasztiát követő évszázadokban észak Kínát időlegesen a kínai Song-dinasztia, ill. a sztyeppei nomád népek által alapított államok uralták, akik ugyanakkor az idő előrehaladtával kisebb-nagyobb mértékben sinizálódtak. Kína több ezer éves történelme során gyakran fordult elő, hogy területének egy része vagy egésze (pl. Yuan, Qing) bizonyos katonailag erősebb népek uralma alá került. Ugyanakkor a megszálló népek uralkodó osztálya rendszerint idővel „behódolt” a kínai kultúrának, nomád hagyományait a kínai arisztokrácia kifinomult, városi életmódjára cserélte és buzgó támogatója lett a kínai művészeteknek, eszméknek, vallásoknak. Sok esetben ez kiterjedt az uralkodó osztály teljes etnikumára: Mandzsúria a mandzsuk által alapított Qing Birodalom (17-20. sz.) előtt nem képezte Kína részét, ugyanakkor a mandzsuk lakosság mára gyakorlatilag nyelvileg teljesen asszimilálódott a han többséggel. A Yuan-dinasztiát (13-14. sz.) alapító mongolokról ez nem mondható el, Belső-Mongólia mongol lakossága a mai napig különböző mongol nyelvváltozatokat beszél első nyelvként. A kínai kulturális felsőbbrendűség elve a 19. századi ópiumháborúig tartotta magát. A nyugati világ a felvilágosodás és az ipari forradalmak évtizedeit követően érkezett Kínába, így a kínaiak először szembesültek azzal, hogy egy külső hatalom nem csak technikailag jóval fejlettebb náluk, hanem kultúrájukat sem fogadja el magasabb rendűnek és nem mutat érdeklődést annak tanulmányozása és átvétele iránt.

¹⁵ Steinhardt 61-62.

Az Északi Song-dinasztia (960-1127) bukását követően a dinasztia uralma az ország déli részére szorult (Déli Song 1127-1279). Ezalatt az észak a kitaj Liao-dinasztia (916-1125) uralma alá került. Feljegyzések alapján az első Liao uralkodó, Abaoji (907-926) fővárosában, a mai Belső-Mongólia területén található Shangjing-ban buddhista *si*-k, konfuciózus *miao*-k és taoista *guan*-ok építését rendelte el. A dinasztia történetét leíró feljegyzések egy Tianchang Guan nevű templomot említenek a fővárosban. Mindez arra utal, hogy a valószínűleg a szimbolikus célból alapított fővárosi templom volt az egyetlen a Liao-dinasztia idején, és a taoizmus jelenléte, különösen a számtalan buddhista kolostorral összehasonlítva, elenyésző volt.

Mindez gyökeresen megváltozott a dzsürcsi Jin-dinasztia (1115-1234) idején és a taoizmus jelentős fejlődésen ment keresztül ebben az időszakban. A három nagy vallás szinkretizmusa (三教合一 *san jiao heyi*) különösen felerősödött ekkor. A korszak szintén tanúja volt nagy befolyású új taoista szekták születésének – különösen fontos itt megemlíteni a Quanzhen szektát, melynek nagy hatása volt a taoista építészetre. Ezen kívül, a Jin fővárosban Zhongdu-ban (mai Peking) egy korábbi Tang-kori kolostor helyén császári támogatással egy új Tianchang Guan épült, mely a dinasztia legfontosabb taoista komplexuma lett. Ez az épület lett az alapja a mai napig is fenálló Baiyun Guan-nak, Peking legfontosabb taoista kolostorának.

Szintén a korszakhoz köthető és máig fennálló, építészeti szempontból különösen jelentős épület a shanxi-beli Taiyuan-tól nem messze található Jin szentélyek (Jinci) központját alkotó Shengmu Dian („Bölcs Anya Csarnok”, 4. kép). A Shengmu Dian építészeti jellemzői alapján a Song-korban épült, magán viselve a legelőkelőbb, császári épületek jellemzőit. Emellett számos kuriózum is megtalálható benne: a bejáráshoz vezető, keresztalakú fehér márvány híd, a csarnok egészén keresztülhaladó gerendák és a hét-puzuo keretelési stílus. A puzuo száma az épület előkelőségének fokát jelöli. Mivel a kínai épületeken belüli falak csupán a belső tér elosztására szolgáltak, az épület tetejének tartásában nem volt szerepük, ez az oldalsó tartóoszlopokra hárult. Az egymást keresztező oszlopok, gerendák és egyéb faelemek szerkezetének összetettsége alapján lett meghatározva az érték. A Song-kor építészeti standardjait összegző Yingzao fashi szerint a legmagasabb rangú épület lehetett nyolc-puzuo keretelésű (5. kép), a legalacsonyabb három. Az épület eredetileg – ahogy a Jinci név is mutatja – ci-ként szolgált. A ci szentély ahogy az fentebb a különböző

4. A Shengmu Dian

elnevezések tárgyalásánál is szerepelt, egyes nagy becsben tartott halandó személyek tiszteletére épült – jelen esetben a „Bölcs Anya” a Zhou-kori Shuyu herceg édesanyja volt. A szülőtisztelet szempontjából így konfuciózus kontextusba helyezhető. A helyi lakosok ugyanakkor idővel a „Bölcs Anyát”, mint isteni lényt kezdték el imádni és segítségért fordultak hozzá – innen a taoista asszociáció. Nyilvánvaló taoista elemek egyébként bőven találhatóak a Jinci-ben: Laozi, a Három Tisztaság, mitikus uralkodók, halhatatlanok, szakrális

hegycsúcsok, stb. ábrázolásai. Buddhista célú épületek szintén megtalálhatók, bár kb. fele annyi, mint taoista.

Szintén taoista-konfuciánus vegyes kontextusba helyezhető templom-együttes az Északi Song idején 1006-ban, a shanxi-beli Fenyang-ban épült Houtu Miao („Földisten Templom”). Mivel a 16. században egy árvíz elpusztította, csak korabeli rajzok alapján ismerjük felépítését. Ma alapjain egy óvoda működik. 1016-ban épült a fujian-beli Putian-ben a Xuanmiao Guan komplexum, melynek Három Tisztaság csarnoka (Sanqing Dian) magán viseli a kor jellemző dél-kínai építészeti vonásait. Ez elsősorban a látványos, ívelt faragású gerendákban és a lejtős ereszekben nyilvánul meg. A kor dél-kínai építészete egyébként nagy hatással volt a japán építészetre a Kamakura-kor (1185-1334) elején. Az épületet ma középiskolaként használják.

A Song-kori taoista épületek struktúra szerint a következő típusokra oszthatók: *shendian* „szellem csarnok” az áldozati rítusokhoz, *zhai guan* az étkezési ceremóniákhoz, egy általában kétszintes tároló épület a szentiratok tárolása céljából, egy csarnok a taoista tanok oktatása és hirdetése céljából, vendégek számára fenntartott helyiség, ill. kert. Ezek mindegyike rendelkezett megfelelővel a buddhista építészetben is. Kína tartományai közül Shanxi-ban különösen sok vallási célú épület épült ekkoriban. Az, hogy a shanxi-beliek vallásosabbak voltak-e más tartományok lakosságánál, a mai napig kérdés. Emellett szól az, hogy a korban alapított Quanzhen taoista szekta eredete is Shanxi-hoz köthető.¹⁶

Taoista építészet a 13-14. században

A 13-14. század idejéről több tucat taoista épület maradt fenn a mai napig, sok közülük a megelőző korok épületeihez hasonlóan Shanxi tartományban. Északot ekkor a Quanzhen-szekta dominanciája jellemezte. Délen a Mao Shan és a Longhu Shan szekták voltak a meghatározóak. A korszak fő politikai fejleménye a Mongol Birodalom felemelkedése volt, mely idővel Kína egészét uralma alá hajtotta, megalapítva a Yuan-dinasztiát (1271-1368). A mongol uralmat a nyitottság jellemezte a birodalom vallásai iránt. A mongolok taoizmushoz való viszonyát egyrészt a más külföldi dinasztiákhoz hasonló, a Kína fölötti uralom iránti legitimációs törekvéssel magyarázzák. Másrészt – Dzsingisz kán és a Quanzhen szektából való Qiu Chuji mester híres beszélgetésére hivatkozva – az egyedi mongol attitűd példaként interpretálják, ami nyitott minden olyan filozófiai rendszerre, mely javítja és meghosszabbítja az egyén életét, ill. előreviszi a népet világhatalmi ambíciói megvalósításában. A nyitottság

16 Steinhardt 62-66.

emellett az egyes vallások (elsősorban a buddhizmus és taoizmus) képviselői közti államilag szponzorált vitákban is megnyilvánult, mely egyes esetekben ugyanakkor agressziót eredményezett.¹⁷

A korszak több kiemelkedő taoista építészeti remekművet produkált. A legismertebb közülük a Shanxi déli részén található Yongle Gong („Örök Boldogság palotája”), melyet egy 1959-es gátépítés miatt eredeti helyéről egészében áthelyeztek egy másik helyszínre. A templomkomplexum eredeti helyszínét a taoista pantheon részét képező Nyolc Halhatatlan egyike, Lü Dongbin születési helyének tartják. Lü Dongbin – aki egyébként történelmi személy volt és utólag a taoizmus legendás *xian*-jei közé került – a Tang dinasztia idején élt. Halála után – a mai Yongle Gong helyén állítólag egy szentélyt emeltek a tiszteletére. Az Északi Song idején már állt itt egy templom-együttes, de 1244-ben, a Jin-dinasztia idején egy tűzvész elpusztította azt. Három évvel később, mongol támogatással indult meg az újjáépítés. A három fő csarnok, a Három Tisztaság (Sanqing), Lü Dongbin és Wang Zhe (a Quanzhen szekta legendás alapítója) tiszteletére szolgál. A Wuji Men nevű kapu nem sokkal ezután épült. A komplexum négy eleme észak-déli irányban egy vonalban helyezkedett el (a kapu volt a legdélebbi). A későbbi dinasztiák alatt egy további kapu és csarnokok épültek. A Yongle Gong központi épülete a fehér márvány talapzatra épült Sanqing Dian. Kiterjedése 28.44x15.28 méter, megtoldva egy 15.6x12.15 méter területű *yuetai*-jal („Hold terasz”). Belső struktúráját a hat-*puzuo* keretek jellemzik. Bár a Song-kori építészeti hagyományok alapján egy épület maximum nyolc-*puzuo* keretezésű lehetett, a Yuan-dinasztia idején épült legelőkelőbb épületek a hatos besorolást érték el. A talpazat és a keretezés mellett az egyszerűen kivitelezett kontyolt tető és a mennyezet három belső „kupolája” (*zaojing*) tovább emeli az épület előkelőségét. A másik két fő csarnok, a Lü Dongbin tiszteletére emelt Chunyang Dian, és a Wang Zhe tiszteletére épített Chongyang Dian, bár a hierarchiában alatta helyezkednek el, szintén kiváló példái a Yuan-kori építészetnek.

A Yongle Gong csarnokainak általános jellemzői az ablakok és ajtók hiánya az elülső oldalt leszámítva. Ez ritka jelenség a kínai építészetben, általában annak jele, hogy a belső tér nagyrészt a falfestmények számára tartogatták. A Yongle Gong így nem csak a korabeli építészet remekműve, hanem a taoista festészet tárháza is egyben. A taoista témájú falfestmények a komplexum területén összesen 842 négyzetmétert borítanak be. Minden csarnok központi eleme a személy(ek), aki(k)ről el van nevezve és minden csarnokban az építészeti elemek, szobrok és festmények összhangja figyelhető meg. A Sanqing Dian-ben ennek megfelelően a falakat a taoista pantheon több mint 200 tagjának falfestményei borítják

17 Steinhardt 66., „On the debates and struggles between Buddhists and Taoists during the Yuan period, see Thiel 1961 and Noritada 1968b”.

be (6. kép), amint hódolatukat fejezik ki a Három Tisztaság (mára elveszett) központi szobrai előtt.

A korszak kiemelkedő taoista építményeinek közös jellemzői az öt- ill. hat-*puzuo* keretezés, a belső falakat borító falfestmények, ill. a *yuetai* teraszok. Ezek alapján szintén a korszak jelentős taoista épületegyütteseire közé tartozik a Hebei tartománybeli Quyang-ban található Beiyue Miao és központi csarnoka, a Dening Dian. A Beiyue Miao, ahogy neve is mutatja („északi csúcs”) a taoizmus szakrális hegycsúcsai közül az északi (Hengshan) mellett található. A helyet már a Song dinasztia idején a hegynek bemutatott áldozati ceremóniák céljából használták. A Liao-dinasztia dél-kínai hadjárata előtt a hegy szellemétől kért itt megerősítést. A mongol uralkodók még a Yuan-dinasztia hivatalos alapítása és Kubilaj kán új fővárosa, Dadu (mai Peking) megépítése előtt elrendelték a szentély építését. Fő csarnoka a Dening Dian, melynek falfestményei központjában a Sárkánykirály, másnéven a „víz istene” (*Shuishen*) áll. Ez alapján párhuzamba hozható a Yuan-kor harmadik jelentős taoista épületével, a Shuishen Miao-val. A Shuishen Miao a Shanxi tartomány déli részén található Guangsheng Si buddhista kolostor területén található, saját elkerített udvarral rendelkezik, építészeti stílusára a hozzá földrajzilag közel eső Yongle Gong-hoz hasonlóan a közeli Pingyang (ma Linfen) városról elnevezett regionális stílus jellemző.¹⁸

Taoista építészet 1368 után

A Yuan-dinasztia bukásával és a Ming-dinasztia (1368-1644) uralmának kezdetével ismét (és egyben utoljára) kínai eredetű dinasztia került az ország élére. A ma ismert és működő taoista központok nagyrészt ennek alapítása erre az időre vezethető vissza. A kor taoista épületei elsősorban nagyvárosokban, ill. szakrális hegycsúcsok közelében és különleges természeti környezetben épültek.

Minden bizonnyal a legismertebb helyszín a Shandong tartományban található Taishan hegy, ami az öt fő szakrális hegycsúcs közt a Dongyue („keleti csúcs”) nevet viseli. A hegy jó példája a taoista és konfuciánus asszociációk keveredésének. Shandong közepén, a keleti tengertől és a taoista halhatatlanok által lakott legendás szigetektől, ill. Konfuciusz szülőhelyétől, Qufu-tól nem messze található. A hegyet magát is istenként tisztelték, a császár sorsa felőli döntés jogát tulajdonították neki. Mitikus uralkodók, mint Shun és jelentős történelmi császárok, mint Qin Shi Huangdi, Han Wudi, Tang Gaozong is elzarándokolt ide áldozatot bemutatni. A hegy így egyszerre az államhatalmat, a császár konfuciánus uralkodásra való törekvését és a taoisták halhatatlanság megszerzése iránti küldetését, ill. a természeti jelenségek hatalmába vetett hitét is szimbolizálja. A Taishan-on található lefontosabb taoista épületek egyike a Dai Miao, mely a hegy istenének tiszteletére épült. Szintén ismert épület a hajnali felhők urának,

. Bixia Ci, Taishan

Bixia Yuanjun-nek épített Bixia Ci („azúr felhő szentély”, 7. kép). A szentélyt a lakóépületeknél is gyakran használt siheyuan szerkezet jellemzi – középpontjában egy négy oldalról határolt udvar található.

Kína délnyugati részén, Sichuan (Szecsuan) tartományban található a Qingcheng Shan („azúr fal hegy”), mely összesen 16 taoista és buddhista kolostornak ad otthont. Sichuan fővárosában, Chengdu-ban található a Qingyang Gong, ahol a legenda szerint Laozi (aki a Shiji szerint nyugatra távozott, amikor hátrahagyta tanításait) elérte a halhatatlanságot. A Tang fővárosból menekülő Xuanzong császár is tiszteletét tette itt. Miután többször lerombolták és újjáépítették, a Qing-korban Kangxi és Yongzheng császár idején lett helyreállítva mai formájában. Érdekes még megemlíteni a pekingi Baiyun Guan-t, melynek eredete a Quanzhen szektához köthető, szintén a Ming-korban nyerte el mai alakját és jelenleg a Kínai Taoista Szövetség központja. Tajvani megfelelője a Taipei külvárosában található Zhinan Gong (8. kép). A 20. században épült templom színes tetőcserepeivel magán hordozza a modern tajvani konfucianus és buddhista építészetre is jellemző megjelenést. Mindkét komplexum jó példája a mai is aktívan működő, városi taoista intézményeknek.¹⁹

. Zhinan Gong, Taipei

BIBLIOGRÁFIA

Steinhardt, Nancy Shatzman: „Taoist architecture”. Stephen Little, Shawn Eichman. *Taoism and the arts of China*. Chicago: The Art Institution of Chicago, 2000.

¹⁹ Steinhardt 69-74.

Wenzel-Teuber, Katharina: *People's Republic of China Statistical Overview 2011*. Religions & Christianity in Today's China, Vol. II, 2012, No. 3

Wood, Frances: *The Silk Road*. Berkley: University of California Press, cop. 2002.

Internetes források

U.S. Department of State International Religious Freedom Report 2006: China (includes Taiwan only)

<http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2006/71337.htm>

Wikipedia (en) „Religion in China” http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_china